

Yleisen asumistuen leikkaaminen on huonoa politiikkaa, jos tavoite on hyvinvoinnin maksimointi

(Lausunto esityksestä eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta (HE 74/2023 vp))

Asumistuesta leikataan esityksessä useasta kohtaa. Vuokrasta korvataan jatkossa pienempi osuus (80 -> 70 %). Ansiotulovähennyksestä eli ns. 300 euron suojaosasta luovutaan. Kotitalouden tulojen vaikutus asumistukeen nousee 42:sta 50 senttiin euroa kohden perusomavastuun ylittävältä osalta. Helsingissä tuettavaa asumismenon tasoa lasketaan. Lisäksi omistusasujilta poistetaan yleinen asumistuki sekä perusomavastuun parametreja hiotaan hieman.

Vaikutus tuloihin on työttömillä keskimäärin 73 euroa kuukaudessa ja työssäkäyvillä 133 euroa. Lapsiperheisiin vaikutukset ovat ilmeisesti hieman lapsettomia suurempia. Vaikutus julkiseen talouteen asumistuen osalta on -385 miljoonaa euroa.

Toimeentulotuki korvaa osaa menetetyistä tulosta maksaen julkiselle sektorille 77 miljoonaa euroa. Uskoisin, että toimeentulotuen muutokset ovat erityisen vaikeita laskea ja niihin varmasti liittyy paljon epävarmuutta. Staattiset laskelmat vastaavat lopullista kustannusta, koska uudistuksen kannustinvaikutukset ovat HE:n mukaan vähäisiä (katso **kohta 1.**).

Uudistus siis leikkaa pienituloisilta vaikuttamatta työllisyyteen. Lisäksi uudistuksella voi olla vaikutuksia asuntomarkkinoille. Luultavasti kaikki muut lausujat ovat parempia asiantuntijoita arvioimaan niitä, joten en kommentoi sitä puolta. Siltä osin lausuntoni on vajavainen ja se pitää tulkita sillä varauksella, että asuntomarkkinavaikutuksia ei huomioida. Kolmas dynaaminen vaikutuskanava on köyhyyden lisääntymisen vaikutus lasten menestykseen. Tämä vaikutus tuskin ainakaan on positiivinen.

Uudistuksen perusteluksi todetaan, että ”esityksen tavoitteena on valtion talouden tasapainottaminen ja asumistukimenojen voimakkaan kasvun hillitseminen”. Siinä esitys onnistuu. Entä minkä *pitäisi* olla julkisen politiikan tavoite? Taloustieteessä usein keskitytään kokonaishyvinvoinnin maksimointiin. Jos kaikki yksilöt huomioidaan samantarvoisesti, niin tämä uudistus alentaa kokonaishyvinvointia poistamalla kulutusmahdollisuuksia juuri niiltä, jotka siitä hyötyisivät eniten. Sopeutus kannattaisi tässä mielessä suorittaa muualta. Luonnollisesti hallitus asettaa tavoitteet ja tekee, kuten hyväksi näkee, mutta on hyvä olla tietoinen tämän uudistuksen kokonaishyvinvointia laskevasta luonteesta.



1.

Hallituksen esityksessä vaikuttaisi olevan sisäinen ristiriita. Siellä todetaan näin:

”Lapsiperheisiin kohdistuvat muutokset heikentävät staattisesti arvioituna lapsiperheiden kulutusmahdollisuuksia.

Staattisen arvioinnin ominaisuus on, että se ei huomioi kannustinten muutoksiin liittyviä käyttäytymismuutoksia ja työllisyysvaikutuksia. Käyttäytymisvaikutusten huomioimatta jättäminen liioittelee ehdotettujen muutosten haitallisia vaikutuksia lapsiperheille ja jättää työllisyyden vahvistumiseen liittyvät positiiviset vaikutukset huomioitta. Käyttäytymisvaikutuksiin liittyy epävarmuutta, mutta arvioiden riskit ovat symmetrisiä tarkoittaen, että vaikutukset voivat olla arvioitua pienempiä tai suurempia.”

Toisaalta myöhemmin todetaan näin:

”Muutoksilla on siis sekä työnteon kannustimia heikentäviä että niitä parantavia vaikutuksia. Valtiovarainministeriön SISU-mikrosimulaatiomallilla tekemän alustavan arvion mukaan muutosten kokonaisvaikutukset työllisyyteen ovat vähäisiä.”

Eli tämä kyseinen uudistus on sinänsä poikkeuksellinen leikkaus köyhiltä, että sillä ei ole arvioitua kannustinvaikutusta. On myös mahdollista, että tekstissä tarkoitetaan, että osalle ryhmistä on työllisyyttä lisääviä vaikutuksia (lapsiperheet?) ja osalle työllisyyttä vähentäviä vaikutuksia. Joka tapauksessa annetusta informaatiosta päättelen, että staattinen laskelma vastaa dynaamista tässä tapauksessa.

Helsingissä marraskuun 16. päivänä 2023

johtava tutkija

Ohto Kanninen

Työn ja talouden tutkimus LABORE

